

3.predavanje iz SCENSKE UMETNOSTI

Za prvu godinu Vaspitačkog smera i

Trećugodinu Razredne nastave

OSOBNOST LUTKARSKOG TEKSTA

Ne misleći da se može dati bilo kakav opšti model dobrog lutkarskog teksta, ukazaćemo na osnovne osobine teksta, koje bi trebalo da poseduje svaki lutkarski tekst namenjen izvođenju u pozorištu za decu.

Prvo, **FABULA** lutkarskog teksta mora da bude jednostavna i pregledna, sa radnjom koja teče ka jednom cilju bez ikakvog zadržavanja . To znači da nema nikakvih digresija ,paralelnih radnji i razgranatosti fabule ,već se svi događaji odvijaju hronološkim redom.I po Aristotelu,pisanje drame znači stvaranje fabule a tek posle likova.Dramska napetost u lutkarskim dramama , proističe iz fabule, iz narastajuće dramatičnosti usled peripetija kroz koje prolaze njeni junaci.Glavni junaci lutkarskog teksta, su najčešće , nosioci posebnih osobina koje se u potpunosti mogu izraziti samo u njima prilagođenoj fabuli.To znači da u skladu sa posebnim osobinama lutkarskog junaka treba konstruisati fabulu drame , odnosno, u najvećoj mogućoj meri iskoristiti specifičnosti likova za razvitak dramske radnje.

Prilikom konstruisanja fabulelutkarskog teksta treba imati u vidu i da deca predškolskog uzrasta ne mogu da primaju komade sa previše peripetija.Preterano dinamična radnja isloženi konflikti zamaraju pažnju deteta, tvrde dečji psiholozi.Zato u lutkarskim komadima za najmlađe, fabula ne treba da bude pretrpana komplikovanim događajima.U skladu sa dečjom koncentracijom , često u lutkarskim tekstovima ne postoji celovita fabula, odnosno, komadi predstavljaju obiluje spoljašnjimeventualno, postiže neko jedinstvo.U pitanju je, naravno,

fragmentarna dramaturgija, inače , sve češća pojava u savremenom pozorištu. Dela fragmentarne dramske strukture imaju elemente revije i ne poseduju dramska jedinstva ni vremena, ni mesta, čije su promene izuzetno česte i koje, na neki način, nadoknađuju nedostatak dramske napetosti. Dramska napetost se , opet , u fragmentarnoj dramaturgiji, ne može postići na uobičajen način zato što, po logici stvari, nema ni jedinstvene dramske radnje. Kadaje u pitanju fragmentarna lutkarska dramaturgija za najmlađe, obično jednu nit vodilju u tekstu čini lik glavnog junaka.

Drugo, **AKCIONOST i DINAMIČNOST** karakterišu strukturu lutkarske drame . Tekst namenjen izvođenju u lutkarskom pozorištu obiluje spoljašnjim zbivanjima, u nedostatku unutrašnjih koja su, kako je već ukazano, strana prirodi lutke. Pošto lutka sama ne može da se menja, neophodno je da se menjaju okolnosti u kojima se nalazi, da se razvijaju zbivanja u kojima može u potpunosti da ostvari svoj lik. Pošto se dinamičnost scenske radnje, usled odsustva unutrašnjih promena, podržava putem spoljašnjih promena, dolazi do izrazite akcionosti lutkarskih komada (koji često počinju nekim gonjenjem, traženjem itd.) Podrazumeva se da spoljašnja razigranost , bogatstvo i intenzitet događaja u lutkarskom tekstu ne znače da njegov zaplet ne treba da poseduje i unutrašnju napetosti dramatičnost.

Treće, **EKONOMIČNOST** u vremenu kao osobenost lutkarske dramaturgije proizilazi iz njenih predhodno navedenih karakteristika. Već sama dinamičnost fabule komada pretpostavlja zgusnuto vreme radnje. To znači da treba dati što više emocionalno komponovane radnje u što kraćem vremenskom periodu, neophodnom da se radnja realizuje i deci omogući da dožive njen smisao. Vreme trajanja lutkarske predstave , za decu najmlađeg uzrasta, je do 20 minuta, a za predškolski uzrast i do 30 minuta. Treba voditi računa da se ne pretera u ekonomičnosti vremenai zgusnutosti radnje , jer ako se pređe korisni maksimum, može se postići negativan efekat, odnosno izazvati osećanje monotonosti i nezanimljivosti kod dečjepublike. Jer kako je lutki neophodno neko vreme za predstavljanje svog lika, tako je i detetu potrebno vreme za pravilnu recepciju viđenog scenskog doživljaja.

Četvrto, **POETIČNOST** JE KVALITET KOJI MORA DA POSEDUJE SVAKI LUTKARSKI TEKST. On je, u prvom redu, umetničko delo koje jedino posedovanje izrazitih estetskih vrednosti preporučuje maloj publici. U protivnom, tekst je u najboljem slučaju, obično didaktičko štivo (nažalost, u dosadašnjoj pedagoškoj praksi, to je bio slučaj sa većinom tekstova namenjenih lutkarskoj pozornici). Nezaobilazan u prikazivanju i tumačenju književnosti za decu- element didaktičnosti trebalo bi da bude u spretno utkan u zabavnu potku lutkarskog komada. Didaktičnost u lutkarskom tekstu mora da izvire iz njegove zanimljivosti i zabavnosti, koje su primarne funkcije svake teatarske umetnosti pa i one namenjene deci.

Peto, usled nemogućnosti lutke da izrazi kompleks složenih psiholoških osobina, likovi u lutkarskoj dramaturgiji nikada nemaju individualni karakter, već predstavljaju određene **TIPOVE**. Junaci lutkarskih drama su uglavnom, nosioci samo jedne, primarne osobine, koja, usled svoje ekskluzivnosti, mora da bude predstavljena jako i preuveličano, i uopštena do te mere da gubi svaku individualnost. Lutka, na taj način, postaje tip (lik čija su karakterna svojstva toliko opšta da nam se onni nepredstavlja kao konkretna ljudska ličnost određenavlastitom psihologijom i društvenim ambijentom, nego kao neka opšta kategorija koja se ne mora, čak ni formalno stilizovati u ljudskom obličju)

U lutkarskim tekstovima ne postoje momenti psihičkog usredotočavanja likova. Ako junak izapadne u neku nevolju, on nepodležuje osećanjima, već odmah traži izlaz ili mu se on sam predlaže. Događaji se ređaju jedan za drugim, ne ostavljajući junacima mogućnost da preživljavaju doživljeno, već samo da uzimaju brza rešenja i delaju. Čak ni prepreke, kojima obiluju lutkarski komadi, ne zaustavljaju glavnog junaka, one su tu ionako samo zato da bi bile savladane. Čak ni najveće nesreće ne mogu da izazovu duševna uzbuđenja kod junaka lutkarskih komada, odnosno, ne postoje nikakvi znaci uticaja spoljašnjih zbivanja na unutrašnji svet junaka.

Šesto, osobenost lutkarske dramaturgije mnogo me čini i **JEZIK** kojim se služi. U skladu sa prirodom lutke, reč u lutkarskom pozorištu nikada ne sme da potisne lutkarsku igru. Lakoničnost, akcionost, psihološka preciznost, koje su, inače karakteristične za dramski jezički izraz uopšte, u najvećoj meri ispoljavaju se u

lutkarskom tekstu .Replikelutaka su sažete, eksklamativne i snažno emocionalno obojene, a njihov dijalog lakoničan , (zgušnjut i krajnje sveden).Jezik lutke je po svojoj biti metaforičan, ukazujući na univerzalno, on se ne bavi trivijalnim.Zato u lutkarskim dijalozima nikada nema deskripcije, a često je redukovana i sintaksa (na primer, eliminisanjem glagola).Kako lutka svoj lik uvek manifestuje eksplicitno, ekstravertnim izražajnim sredstvima,potrebno je i da na verbalnom planu, bude transparentna.I jezik lutkarskog lika mora da ukazuje na njegovu specifičnost i karakterna obeležja (na primer, već bi samo ime junaka trebalo da upućuje na njegovu ključnu osobinu ili funkciju koju ima u komadu).Kako govorimo o lutkarskim tekstovima namenjenim dečjoj populaciji, jezik lutaka treba da poseduje i sve one opšte osobine karakteristične za umetnička dela književnosti za decu(alogični humor, naivnost i vedrinu, živiritam i originalni stih itd.) Osobnosti drame za decu i, posebno,lutkarske dramaturgije, nakoje smo do sada ukazali, ako su i dovoljne za prepoznavanje dobrog lutkarskog teksta i možda korisne za pisanje originalnih lutkarskih drama, niukoliko ne iscrpljuju složenu problematiku lutkarske dramaturgije. Poimanje drame namenjene izvođenju u lutkarskom pozorištu ne može da se pokrije nijednim univerzalnim modelom lutkarskog teksta.Jer lutkarski tekst može da nastane ne samo od svakog umetničkog književnog dela (koje može da ima oblik scenarija, priče,pesme,muzičkog komada...), već i na osnovu događaja iz svakodnevnog života, neke ideje ili čak , vizuelnog utiska...Skoro sve može da posluži kao inspiracija i tekstualni predložak za lutkarsku predstavu, ali mora da bude prilagođeno za igru u lutkarskom pozorištu.U potencijalno lutkarsko književnoj strukturi moraju se otkriti ili dodati oni elementi koji, inače ,mora da poseduje svaki dramski tekst.Jednom rečju, treba napraviti dramtizaciju.